

Notitie structurele economische aanpassingen

Inleiding en context

Nederland bevindt zich momenteel in een zware economische crisis. De diepte en duur daarvan zijn nog onbekend. In maart heeft het CPB een viertal scenario's gepubliceerd, variërend van snel herstel tot een langdurige en zware crisis. Het is momenteel nog onbekend in welk scenario we zitten, al lijkt een snel herstel steeds minder waarschijnlijk gegeven de aanblijvende contactbeperkende maatregelen en internationale onzekerheid.

Deze notitie kijkt voorbij de acute crisis naar hervormingen die voor de middellange termijn gewenst zijn. Er zijn verschillende beleidsterreinen die als gevolg van de coronacrisis extra urgent zijn geworden, maar waar nog geen gedragen ambtelijke of politieke besluitvorming over heeft plaatsgevonden. Doel van de notitie is om dossiers te beschrijven die als gevolg van de coronacrisis urgent zijn geworden en oplossingsrichtingen te identificeren die bijdragen aan economisch en maatschappelijk herstel en/of een antwoord op structurele gevolgen van de coronacrisis.

Samen met de vakdepartementen hebben de a-directies twopagers opgesteld over de volgende dossiers; 1a) arbeidsmarkt/sociale zekerheid; 1b) arbeidsmarkt mobiliteit, scholing en de onderkant van de arbeidsmarkt; 1c) armoede/schulden; 1d) WW-opties; 2) handel; 3) innovatiebeleid; 4) klimaat/energie/landbouw; 5) woningmarkt/vastgoed; 6) onderwijs; 7) mobiliteit; 8) fiscaliteit. Deze twopagers zijn in de bijlage opgenomen. Onderstaand is een samenvatting opgenomen.

Samenvatting

Uit de verschillende twopagers zijn drie rode draden te identificeren. Een eerste is dat het nodig is kwetsbaarheden als gevolg van de coronacrisis te adresseren. Een tweede is het van belang om ruimte voor transities te bieden. Tot slot levert de coronacrisis ook een aantal kansen op. Deze notitie heeft een verkenkend karakter, bedoeld voor een eerste bespreking in de Vijfhoek. De verschillende notities beschrijven mogelijke beleidsrichtingen. Dat is nog geen appreciatie van de inhoudelijke wenselijkheid, en de richtingen verschillen tussen groen en rijp. Sommige maatregelen zijn specifiek uitgewerkt in eerdere fiches (bijv. in de BMH); sommige zijn nieuwe ideeën.

Verschillende werkgroepen beschrijven kwetsbaarheden als gevolg van de coronacrisis. Neem bijvoorbeeld op de **arbeidsmarkt**. Een ingrijpende hervorming van de regels rond werk is belangrijker en urgenter dan voorheen. De slechte economische vooruitzichten maken het bovendien gemakkelijker voor het kabinet om uit te leggen waarom maatregelen die als pijnlijk worden ervaren nodig zijn. Een eerste stap kan onder andere gezet worden door bijvoorbeeld de zelfstandigenaftrek te beperken en of door op zoek te gaan naar aanvullende manieren om het vaste contract wendbaar te maken. Maar bovenal door een zo breed mogelijk gedragen roadmap te maken naar hoe een volgend kabinet verder kan gaan. In het onderwijs is opnieuw gebleken dat aandacht nodig is voor kwetsbare groepen en verschillen in kwaliteit in onderwijsinstellingen. Ook de **fiscale behandeling van schulden** komt opnieuw bovendrijven: zowel bedrijven als huishoudens worden nog altijd geprikkeld om hun bezittingen met vreemd in plaats van eigen vermogen te financieren. Deze fiscale stimulering maakt de economie kwetsbaar voor schokken. Ook breder zijn fiscale maatregelen wenselijk om het evenwicht tussen IB-ondernemers, werknemers en dga's te vergroten en in de sfeer van de vpb (commissie-Ter Haar).

Kwetsbaarheden doen zich ook voor in de **handel**. Daar heeft een sterke toename in de vraag naar medische hulpmiddelen gezorgd voor schaarste en concurrentie tussen landen. Het heeft geleid tot de realisatie dat kwetsbaarheden in afhankelijkheden van medische goederen aanleiding geven voor nader onderzoek, waarbij het uitgangspunt blijft internationale marktwerking zo min mogelijk te verstoren. Op de **woningmarkt** is het zaak fouten uit de vorige crisis niet te herhalen en de bouwproductie op peil te houden, en de vraagstimulering op termijn juist af te bouwen.

Andere werkgroepen wijzen op het belang van een soepele transitie tijdens en na de coronacrisis. De overheid moet toestaan dat bedrijven, banen en taken zullen verdwijnen, en op andere plekken nieuwe werkgelegenheid zal ontstaan. Daarvoor is nodig dat de overheid helpt mensen van werk

naar werk te begeleiden en daarbij vaardigheden van de beroepsbevolking weet te behouden en benutten. Bijvoorbeeld door inactiviteit te perken, aandacht te genereren voor specifieke groepen en een impuls te geven aan om- en bijscholing. De werkgroep **innovatie** stelt voor publieke investeringen in innovatie te verhogen om economische schade te beperken en toekomstig verdienvermogen veilig te stellen. Daarbij is het voorstel om het groeifonds (al dan niet in afgeslankte vorm) door te zetten.

Tot slot heeft de coronacrisis onbedoeld ook geleid tot kansen. Tijdens de crisis was er sprake van een aantal noodgedwongen veranderingen. Het is zaak het goede van deze veranderingen te behouden en daarop voort te bouwen. De werkgroep **onderwijs** wijst bijvoorbeeld op de kansen van digitalisering, die het mogelijk heeft gemaakt om continuïteit te waarborgen en flexibiliteit in te bouwen, al is nog onduidelijk hoe dit structureel zou werken. Ook werd niet eerder zo grootschalig thuisgewerkt en nagedacht over spreiding van mobiliteit. Beklijft daarvan een deel, dan biedt dat kansen voor het verminderen van congestie door het **mobiliteitssysteem** beter te benutten, met ook een lagere CO2-uitstoot en een verbeterde leefomgeving en verkeersveiligheid tot gevolg, en verder te kijken naar betalen naar gebruik. En zo bestaan er in het **klimaatbeleid** ook kansen voor een groen herstel, waar verdienvermogen en vergroening hand in hand kunnen gaan.

Tot slot is dit niet overzicht **niet uitputtend**. Binnen deze beleidsterreinen zijn meer maatregelen denkbaar. Er zijn de afgelopen tijd veel rapporten verschenen die inspiratie bieden (o.a. BMH en Bouwstenen). En bijvoorbeeld op het terrein van **toeslagen** wordt er parallel al gesproken over mogelijke korte termijn stappen richting een eenvoudiger toeslagenstelsel. Dit is een apart traject waar richting de zomer via ambtelijke en politieke bilateralen, een directeurenoverleg en een BWO Toeslagen wordt verkent welke concrete opties er mogelijk zijn. Hierbij wordt er ook geput uit de voorlopige inzichten uit het Vervolgtraject Toeslagen waarin wordt toegewerkt naar een roadmap aan het einde van het jaar. Op het terrein van **pensioenen** dreigen kortingen als dekkingsgraden niet herstellen. De gevoeligheid van het stelsel voor economische schokken onderstreept de noodzaak van de uitwerking van het pensioenakkoord en de overgang naar een nieuw pensioencontract waarbij schokken evenwichtiger kunnen worden gedeeld tussen de verschillende generaties en eerder zicht is op indexatie. Tegelijkertijd beïnvloedt de corona crisis ook de uitgangssituatie bij een nieuw contract, hetgeen extra onzekerheid toevoegt aan de lopende onderhandelingen.

In eerste instantie was ook een twopager voor het thema **zorg** voorzien. VWS acht het op dit moment te prematuur om lessen te formuleren over de economische kwetsbaarheden in de zorg, die door de coronacrisis worden blootgesteld. Als gevolg daarvan vindt VWS dat het op dit moment geen meerwaarde biedt om in de vijfhoek een twopager over de zorg te bespreken. Uiteraard moeten we wel kijken wat de impact is van de coronacrisis voor de zorg. Dat gebeurt ook al in verschillende trajecten. Het RIVM gaat een toekomstverkenning uitvoeren naar de brede effecten van corona, en het team dat bezig is met de contourennota 'naar een toekomstbestendig zorgstelsel' bekijkt wat de impact kan zijn van de coronacrisis op de toekomstige organisatie van de zorg. We kijken daarbij zowel naar de bedreigingen als naar de kansen die voortkomen uit deze crisis. Eerder is al afgesproken dat de contourennota ook interdepartementaal getoetst wordt via de CWIZO. Daarnaast zijn diverse andere rapporten reeds afgerond of nog in de maak waarin structurele uitdagingen aan bod komen, bijvoorbeeld op het vlak van houdbaarheid (denk aan de BMH/ZiK/vele verkenningen). Als gevolg van bovenstaande vindt VWS dat het op dit moment geen meerwaarde biedt om in de vijfhoek een two-pager over de zorg te bespreken.